

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.11528440>

Accepted: 30.05.2024

Bilim Kurgu Sinemasında Robotların Sunumu Bağlamında “Suretler” Filminin Eleştirisi

A Review Of “Surrogates” In The Context Of Robots’ Presentation In Science Fiction Films

Ufuk GÜRAL

Akdeniz Üniversitesi, Sinema-TV

antalyashorts@yahoo.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1702-5776>

Özet

Bilimden ilham alarak yapıtlarını üreten ve bu arada bilime de ilham kaynağı olan Bilim-Kurgu, örneklerini gördüğümüz, edebiyat, çizgi roman ve sinema gibi alanlarda kendisine konu olarak; uzaydan gelenler ve uzay çalışmaları, teknoloji, geleceğin dünyası, zamanda yolculuk ve robotlar gibi konuları seçmiştir. Jonathan Mostow’un 2009 tarihli “*Suretler / Surrogates*” Filmi de, Bilim Kurgu türünde robotları işleyen özgün filmlerden birisi olduğu gibi, sahip olduğu özgün unsurlar onu bir üst seviyeye taşımaktadır. Film, Robotları işleyen filmlerdeki unsurların hemen hepsine sahip oluşunun yanı sıra, 21. Yüzyıl’da öne çıkan Bilim Kurgu filmleriyle çarpıcı benzerlikler içerir ki, bu ortak yönler, 21. Yüzyıl Bilim Kurgusunun izlediği çizginin de bir izdüşümü olarak görülebilir. Bilim Kurgu’nun en felsefik filmlerinden birisi oluşu ve filmdeki Robotların Suret adı verilen ve operatörleri tarafından idare edilen tarzda oluşları yapıtı diğerlerinden ayıran unsurlardan yalnızca ikisidir. Çalışmamızın amacı, robot filmleri paralelinde “*Surrogates*” filmini incelemek, bir başka deyişle, tek bir film örneğinden yola çıkarak Robot Filmlerinin genel karakteristiğine değinmek, filmde sekanslar paralelinde de, “*Suretler*” filminin Bilim Kurgu Sineması içerisindeki yerini belirlemektir.

Anahtar Kelimeler: Robot, Sinema, Bilim Kurgu, Suret, Uzaktan Kontrol

Abstract

Throughout the history of cinema, various countries of the world have contributed to this art in their own way. In Denmark, which has always had a dynamic film industry since the establishment of Cinema, the illumination has never been denied and film professionals have encouraged to specialise in this branch. Lighting was handled scientifically in Danish Cinema and would become an example for the World Cinema in the following period. The main characteristic of lighting in Danish Film would undoubtedly be the “diffused light”. Danish cinematographers who insistently

used this type of lighting would also export their knowledge at the countries they go for filming. Besides, for co-productions filmed in Denmark, local gaffers were preferred to work with. The aim of our study is to talk about these unique and advanced lighting techniques of the country's cinema, with examples from Danish Cinema, besides conveying what we know about Danish Cinema. In our research, first we touch to the importance of lighting in film, the general characteristics of the Danish Cinema and the use of Lighting in Danish film.

Keywords: Robots, Cinema, Sci-Fiction, Surrogates, Remote Control

GİRİŞ

M.S. 120 yılında, Adıyaman'ın Samsat İlçesinde doğan Samsatlı Lukianos'un yazdığı 'Gerçek Bir Öykü' isimli roman, Bilim Kurgu'nun ilk eseri olarak kabul edilir. 'Ay'a Seyahat' ve 'Gezegenler Arasında Yaşanan Bir Savaşı' da içeren 'Gerçek bir Öykü'nün etkisi George Lucas'ın "Star Wars" serisinden, Ridley Scott'ın "Blade Runner"ına kadar Bilim Kurgu Sineması'nın birçok eserine ilham kaynağı olmuştur. Türün temelleri Antik Çağda atılmakla birlikte, yaygınlaşması, karanlık çağların bitişine rastlayacaktır. Aydınlanma Döneminde, bilimsel şiirler olarak başlayan içerik zamanla öykü formatında yazılır olmuş, 19. Yüzyıl'a varana kadar Bilim, Din, Mitoloji, Spiritüalizm ve Siyaset gibi disiplinlerden ilham alınarak üretilmiş, bu, adı henüz konulmamış türde yüzlerce yazılı eser literatürde yerini almıştı.

19.Yüzyıl'ın ilk günleri, edebiyatta yeni bir türün doğuşunu müjdeliler. "Modern Bilim-Kurgu türünün ilk yapıtlarından biri H.G. Wells'in 1895'te yazdığı "Zaman Makinesi" isimli eserdir" (Focus, 1996: 4). İnsanoğlu bu türdeki eserlerde hep, henüz ulaşılmamış ve keşfedilmemiş işledi; "sınırları zorlayan hayal gücü sayesinde bilime de ilham kaynağı oldu" (Hürriyet, 2001: s.29). Çağdaş Bilim Adamı Hans Moravec, çalışmalarında Bilim-Kurgu'dan ilham aldığını ifade ederek şöyle konuşuyor: "Bilim-Kurgu olmasaydı, kökten farklı şeyler düşünmek yerine, toplumun var olan hali dahilinde kısmî olasılıkları düşünmeye meyledersiniz. Bilim-Kurgu ilk çağlardan beri sınırları zorlayan zihnin gelişmesine yardımcı olmuştur"(Moravec, 1993: 51).

Frankestein ile türü başlatan Mary Shelley'i, Jules Verne, Herbert George Wells gibi takipçileri izler. Jules Verne, yayıncısının kendisinden beklentisi doğrultusunda, "80 Günde Devr-i Alem" ile Coğrafi Keşifler, "Arz'ın Merkezi'ne Yolculuk" ile Jeoloji, "Ay'a Seyahat" ile Astronomi, "Denizler Altında 20 Bin Fersah" ile de Okyanus Bilimdeki ilerlemeleri okul çocuklarına Bilim Kurgusal öyküleriyle izah etmiştir. Verne'nin eserleri, bu bilimsel çalışmaları o kadar gerçekçi bir şekilde yansıtıyordu ki, 1865 tarihli "Dünya'dan Ay'a", insanoğlu Ay'a gitmeden bir asır önce yazılmış, insanları aya taşıyan kurşunun balistiği, bir asır sonra NASA uzmanlarını şaşırtacak derecede doğru hesaplanmıştı.

Uzaya yapılan seyahatlerden insan iç organlarına yapılan seyahate kadar, bilimin bir dizi nimetini işleyen Bilim-Kurgu için, “Jonathan Swift’in yarattığı ‘Güiver’in Gezileri’nden, 1500’lü Yıllar İngilteresi’nde Dışişleri Bakanlığı yapmış Thomas More’un “Ütopya”sına kadar her türlü düşsel geziler ve ütopyalar ilham kaynağı olmuştur”(Boudou, 2003: 17-18). İlginç bir şekilde, sinema tarihinin ilk filmi olarak kabul edilen George Méliés’in 1902 tarihli “Ay’a Yolculuk/Voyage dans La Lune”sı da bir Bilim Kurgu Yapıttır. Méliés, bu kısa metrajlı filmin senaryosu için, H.G. Wells’in ‘The first man on the Moon/Ay’daki İlk Adam’ Jules Verne’nin de ‘From Earth to the Moon/Dünya’dan Ay’a’ isimli eserlerinden yararlanmışır. Bilimden ilham alarak yapıtlarını üreten ve bu arada bilime de ilham kaynağı olan Bilim-Kurgu, örneklerini gördüğümüz, edebiyat, çizgi roman ve sinema gibi alanlarda kendisine konu olarak; uzaydan gelenler ve uzay çalışmaları, teknoloji, geleceğin dünyası, zamanda yolculuk ve robotlar gibi konuları seçmiştir.

Günümüz sinemasında Bilim Kurgu türünde filmler az sayıda üretilmekle birlikte, türün birinci sınıf ve özgün örnekleri seyirciye sunulmaktadır. Jonathan Mostow’un 2009 tarihli “Suretler/Surrogates” filmi de, Bilim Kurgu türünde robotları işleyen özgün filmlerden birisidir. Daha önce “Terminator 3: Rise of the Machines” filmini yöneten Jonathan Mostow’un filmi yönetmek için, başrol oyuncusu olarak da, Bruce Willis’in seçilmesi tesadüf değildir. Mostow’un aslında bir robot olan “Terminatör”ü yönetmesi, Wills’in de, “12 Maymun” ve “5. Element” gibi birçok ses getiren bilim kurgu filmde oynamış oluşu yapıt hakkında ilk bakışta bir fikir verir. Çalışmamız, robot filmleri paralelinde “Surrogates” filmini incelemektir. Bir başka deyişle, tek bir film örneğinden yola çıkarak Robot Filmlerinin genel karakteristiğine değinmek, filmde sekanslar paralelinde de, “Suretler” filminin Bilim Kurgu Sineması içerisindeki yerini belirlemektir.

Bilim Kurgu Sineması’nda Robot Algısı

İnsanoğlu, başlangıçtan bu yana kendisi için çalışacak, böylelikle kendi üzerindeki yükü hafifletecek iş gücüne ihtiyaç duymuştur. Yaban Hayat’ın evcilleştirilmesi bu uğurdaki ilk çabalardan birisi olduğu gibi, zamanla yaygınlaşan kölelik de, olgunun bir başka evresidir. Teknoloji geliştikçe, makinalar, bu konuda üçüncü bir alternatif haline geldiler. İlk robotun 12. Yüzyıl’da Artukoğulları Beyliğinde yaşamış El-Cezeri’nin (Eb-ül İz’in) tasarladığı Otomasyon Makineleri olduğunu öne sürebiliriz. Batı’nın karanlık çağı yaşadığı ve düşünce üretiminin Asya’ya kaydığı bu dönemde, sibernetiğin babası sayılan El Cezeri’nin inşa ettiği robotlar, işlevlerinden görünümüne kadar günümüz robotlarının bir prototipi niteliğindeydiler.

İlginç bir şekilde, Robotların Bilim Kurgu Edebiyatı’na girmeleri, köleliğin yasal olarak sona erdiği dönemle çakışır. Dolayısıyla, Robotun ana işlevi, sahibinin emirleriyle iş yapmasıdır. Halk Arasında aldığı emirleri tartışmadan yerine getiren insanlara Robot ya da Mankurt dendiği gibi,

Robot, yöneticisinden aldığı emri, kendi kimliğini ortaya koymadan yerine getiren bir makinedir. İnsan-robot ilişkisi, Yönetici-İşçi, Tanrı-Kul, Özne-Nesne ve Özgün-Suret bağlamında belirlenmiştir.

Science Fiction ismi, ABD’de 1924 yılında bilimsel öyküler yayınlayan Hugo Gernsback’in, dergisine verdiği *Scientific-Fiction* isminden türer. Aynı yıl Alman yönetmen Fritz Lang, eşi ile birlikte Yeni Dünyaya bir gezintiye çıkar, New York’ta gökdelenlerin oluşturduğu silüetten etkilenerek, eşinin yazdığı “*Metropolis*” senaryosunun üzerine yaptığı filmin sahne tasarımlarını gerçekleştirir. Çek yazar Karel Kopek’in 1920 tarihli romanında ilk kez Robot ismini kullandığı yıllarda, aslen mimar olan Fritz Lang da “*Metropolis*”te, Sinema Tarihi boyunca kullanılacak robotların güzel bir proto tipini oluşturmuştu.

“*Metropolis*”, yalnızca ‘Bilim Kurgu Sineması’nın Yapay Bedenlerinin iyi bir tasarımını değil, aynı zamanda türün yapıtlarında bir asır boyunca tekrarlanacak, ‘robotların yol açtığı kaos’u işleyen Distopik Öykülerin de bir prototipini sunuyordu. Robotlar, o günden bu yana, karanlık bir gelecek sunan filmlerin başkahramanları olmuşlardır. Bir başka deyişle, Robotun olduğu yerde problem vardır. “*Sanayileşmenin yükselişinin yaşandığı On dokuzuncu yüzyıl, insanlarla makineler arasındaki ilişkinin algılanışını da değiştirdi (...) Makinelerin ilerleme getireceğine duyulan yaygın iyimserliğe, teknolojinin potansiyel yıkıcı gücüne ilişkin bir kaygı da eşlik ediyordu. Makineler, giderek insan bedeninden daha üstün olarak betimlenmeye başlandı*” (Springer,1998: 23). Yapıldıkları dönemi anlattıkları kabul edilen Bilim Kurgu Filmlerinin, aslında güncel politik kaygıları yansıttıkları unutulmamalıdır. Fritz Lang’ın “*Metropolis*” filmini seyrederken, eşinin yazdığı senaryodan çekilen filmde, adeta Weimar Cumhuriyeti’nde yaklaşan faşizmin ayak seslerini duymak mümkündür.

Bilim Kurgu Sineması’nın karamsar gelecekler sunmasının bir diğer nedeni ise, türün her dönemde politikanın bir aracı olarak kullanılmasıyla ilintilidir. Yüksel Batur, “Bilim Kurgu Sineması’nda şiddet ve ideoloji” isimli kitabında: “*Bilim Kurgu Sineması kadar, ABD’nin düşlerini, korkularını, ideolojisini ya da paranoyasını yansıtan neredeyse başka bir tür yok gibidir. Bilim Kurgu Sineması, sinemanın doğuşu kadar eski olan tarihi boyunca, popüleritesini ve canlılığını da bu özelliğine borçludur*” demektedir. Batur’a göre, Bilimkurgu, bilinçaltı korkularını manipüle ederek, iktidar, korku ve düşman yaratarak düzene güven duyulmasını sağlıyor. “*Korkuyu ortadan kaldırıp uygarlığı elde tutmak mümkün değildir. Korkunun hafiflemesi bile çözülmenin başlangıcı demek olur*” (Batur, 1998: 46-47). Robotların çizdiği negatif imgenin kaynakları arasında, teknolojik ilerlemenin en uç noktasını temsil etmeleri de sayılabilir. Robotlar, insanoğlunun teknolojinin getirmesi muhtemel yıkıma ilişkin kaygılarını özetleyen niteliktedir. 20.Yüzyıl başında, otomasyonun insanı işsiz bırakacağına ilişkin kaygı, yalnızca Bilim Kurgu’da değil, Charlie

Chaplin'in "Asri Zamanlar/Modern Times"ında olduğu gibi, 20. Yüzyıl başında çekilen birçok filme de yansımıştır.

Bilim Kurgu Sinemasında Robotların Tasfiri Bağlamında "Suretler"İN İncelenmesi

"Suretler", gelecekteki bir dünyada, suret adı verilen robotların Televizyon Reklamlarını gösteren bir sahneyle açılıyor. Bilim Kurgu Filmlerinde açılış, genelde, gelecekteki dünyada kurulu bir sistemin mükemmel işlediğini ve bireylerin bu sistemle uyum içerisinde yaşadıklarını gösterir. Ancak, dakikalar ilerledikçe sistemdeki aksaklıklar, sırayla yerlerini alırlar. "Suretler"İN de başlangıç sekansında, birbirinden güzel görünümlü suretlerin insan yaşamına girmesiyle sağlanan avantajlar, duyurular yoluyla aktarılmaktadır. Çalışmanın bu aşamasında, 'Suretler' tanımlamasının filmde ne amaçla kullanıldığını kısaca açıklamak faydalı olacaktır. Bilindiği gibi, 'Suret', Türkçe'de 'Kopya' anlamına gelmektedir. "Symmetric Telepresence Using Robotic Humanoid Surrogates" isimli bir makalede, Suretler, "İnsan operatör yerine ortamda hizmet veren bir robotic beden" olarak tanımlanıyor. Makaleye göre "Suretler, insan operatörün sahip olmadığı fiziksel kapasiteye de sahip olabilirler" (Nagendran, 2015: 87). Nitekim, filmde, siborg olarak niteleyebileceğimiz robotlar, "sahip oldukları insan-ötesi güçlerle ve gelişkin yazılımlarıyla insanlardan oluşan bir toplumda rahatlıkla onlara üstünlük kurabilecek düzeydedir (...) İnsana daha çok benzeyebilmesi için metal parçaları gizlenmiş, dış yüzeyi insan derisine benzer plastik türevi bir materyalle kaplanmış olan androidlerin çok daha ötesindedirler"(Batukan, 2017: 20-22). Robotlar, genelde tek başına hareket eden (asimetrik) birimler olmakla birlikte, uzaktan kumanda edilen 'Suretler', operatörleriyle koordineli (simetrik) bir biçimde hareket etmektedirler. 2054 yılında geçen filmde, bireyler evde oturmakta, onların yerine kendi görünümlerine sahip suretleri iş görmektedir. Yani, evdeki adına operatör denilen asıl, dürtü koltuğu ismi verilen bir makinaya bağlı olarak sahadaki kopyasını beyin gücüyle kontrol eder. Öncelikle, "Suretler"İN gerçekleştirildiği 21.Yüzyıl'da öne çıkan Bilim Kurgu filmleriyle çarpıcı benzerlikler içerdiğine dikkati çekmek isteriz. Öyle ki, bu ortak yönler, 21. Yüzyılın başından itibaren bilim kurgunun izlediği çizginin de bir izdüşümü olarak kabul edilebilirler. Bu çizginin oluşmasında ise, günümüz düşün yaşamının etkisi olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. 1980lerin detant döneminin bloklar arası ilişkilere getirdiği iyimserliğin yerini, 1990lı yılların ekonomik ve politik kaygıları almış, söz konusu karamsarlık ise (aynı 'gelecekçi' Francis Fukuyama'nın 'Tarihin Sonu' isimli makalesine yansıdığı gibi) yazın yaşamını dolaysız olarak etkilemiştir. 1990lı yılların sonu ve 21. Yüzyıl'da gerçekleştirilen filmlerde felsefik bir çizgi gitgide belirgin bir hale gelmiştir. Bu felsefenin temel direğini ise, "yaşadığımız dünyanın aslında gerçek değil, sanal bir dünya olduğu" fikri oluşturur. "Matrix"den, "Başlangıç"a, "Vanilya Gökyüzü"nden "Tenet"e, dönem Bilim Kurgusu'nda, sanal dünyalarda yaşayanlar resmedilmiş, Sanal Alem, Yapay Zeka ve Simulakrlar gibi kavramlar, Bilim Kurgu'da başlıca konuları oluşturmuşlardır.

Söz konusu filmlerdeki bir başka ortak unsur, karakterlerin hemen hepsinin simulakr yani bir nevi kopya olmalarıdır. Nitekim “*Matrix*”, Jean Boudrillard’ın ‘*Simulasyon ve Simulakrlar*’ kitabının eskimiş ve tozlanmış bir kopyasına görsellikte yer verilerek filmdeki karakterlerin yapısı hakkında da ipucu verilmiştir. Çağdaş Bilim Kurgu’nun bu sanal karakterlerinin bir diğer ortak noktası da, bir düzenle merkeze bağlanmalarıdır. “*Matrix*”in Kahramanları ve Avatarlar gibi Suretler de merkezden yönetilir, merkezin desteği çekildiğinde ise hayatı fonksiyonları sona erer. 20. Yüzyıl başında yönetimin rekabet ettiği robotlar, 21. Yüzyılın başında artık yönetim tarafından kumanda edilen, barışık ve islah edilmiş birer unsurdurlar. Artık, Bilim Kurgu Sineması’nda sorgulanan, yönetimlerdir. Çatışma, insan ve robot arasında olmaktan çok bireyle yönetim arasındadır. Bununla birlikte hemen bütün Robot Filmleri, aynı 20. Yüzyıl’da olduğu gibi distopik bir yakın gelecekte geçmektedir. Claudia Springer, Elektronik Eros isimli kitabında: “*Karel Capek’in 1920’de yazdığı R.U.R. (Rossum’s Universal Robots) adlı bir oyunda, robot terimini kullanmasının ardından robotlar insanlığı alaşağı etmeye koşullanmış tehlikeli varlıklar olarak betimlendikleri yirminci yüzyıl başı bilimkurgusunun esas ögesi oldular*” (Springer, 1998: 35).

“*Suretler*” Filminde fitili ateşleyen olay, suretleri icad eden ve aynı zamanda suretleri üreten VSI Fabrikasının sahibi olan Dr. Canter’in oğlunun öldürülmesidir. Öldürülme şekli, yeni bir silah sayesinde gerçekleşmiştir. Bu silahla, kişinin suretine yapılan bir saldırı operatörün ölümüne yol açmakta, yani suret kanalıyla operatör öldürülebilmektedir. Olayların büyümesi sonucu Bruce Wills’in canlandırdığı dedektif Tom Greer, soruşturmayı yürütmek için atanır. İlk işi, Robotlu yaşama karşı olanların yaşadığı ve Siyah Amerikalı Zaire Powell tarafından yönetilen kültür merkezine müdahale etmek olur. Ancak, orada yaşayanların, suretinin üzerine saldırarak tamir edilemeyecek derecede hasara uğratması sonucu, Greer, olayı bizzat takip edecektir.

Suretler, operatörlerin genç birer kopyaları olduğu için, Tom Greer sokağa çıktığı zaman yaşlı görünümüyle çevredekilerce yadırganır. Bu vesileyle değinmek istediğimiz bir başka unsur da filmde suretlerin asıllarının bir kopyası görünümünde olmalarıdır. “*Metropolis*”in Eve’inden “*Blade Runner*”in Replikantları’na kadar robotlar, her zaman için insana benzemişlerdir. “*Capek’in eserinden Isaac Asimov’un öykülerine kadar tarih boyunca robotların daima yaratıcılarına benzemesi gerektiği düşünülür*” (Focus, 1997: 36). Başlangıçta yalnızca fiziki olarak insana benzetilen Robotlar’a zamanla Yapay Zeka, Düşünce Gücü, Hafıza ve Kimlik gibi diğer insani unsurlar da eklenmiştir. Bir başka deyişle, görünüm olarak insana benzemeleri, robotlara diğer insani unsurların da eklenmesi konusunda, senaristlerin fantezilerini kışkırtmıştır. Bu olgu, zamanla öyle boyutlara ulaşmıştır ki, öyküler robotların kimlik mücadelesi üzerine kurulmaya başlanmış, bu da yapıtlara gerçeküstü unsurlar katılmasına yol açmıştır. Isaac Asimov’un ünlü romanının uyarlaması olan “*I Robot*” (Y: Alex Proyas) filminde makinalar isyan eder ve yönetimi devralırlar. İnsanoğlunun her an fişini çekerek işlevsizleştirebileceği robotların isyan etmesi, aslında hiçbir zaman gerçekleşmeyecek bir şey olmakla birlikte, filmde böyle bir unsura yer

verilmesini, ‘robotların insanların yerine geçeceği ya da insanların robotlar tarafından idare edileceğine dair’ Bilim Kurgusal fantezilerin bir yansıması olarak görebiliriz. Nitekim dedektif Greer, suretlerin imal edildiği fabrikaya gittiğinde hiçbir insanın çalışmadığını, onun yerine, günümüzde de üretim bandında kullanılan ve adına robot denilen makinaların iş gördüğüne şahit olur.

Oğullarının ölümü nedeniyle sendelemiş detektif Tom Greer ve eşi, evliliklerinde problem yaşamaktadırlar. Greer’in, eşine, etrafta dolaşan suretiyle değil de kendisiyle bir araya gelmek istediğini belirtmesi, robotların hiçbir zaman insanların yerini tutamayacağı konusundaki yaygın fikrin bir yansımasıdır. Nitekim filmde robotlara karşı protestolar düzenlenmekte, insanlara oranla eksiklikleri sık sık gündeme getirilmekte, bu şekilde insan olmanın farkı vurgulanmaktadır. René Descartes, 1637 yılında insanları makinelerle kıyasladığında, insanların makinelere karşı hep üstün olacaklarını, çünkü insanların düşünmek gibi müstesna bir yeteneğe sahip olduklarını belirtiyordu. “*Blade Runner*” Filminde *Daryl Hannah*’nın canlandığı *Prix* isimli Replikant, bir diyalog esnasında kendilerinin bilgisayarlarla kıyaslanmamaları gerektiğini söyleyerek Descartes’ın insan olmakla ilgili ünlü sözünü tekrarlar: “*Düşünüyorum, Öyleyse Varım!*”. Filmde, robotlara insani bir kimlik kazandırmak için bellek yüklenmiştir. Marvin Minsky “*Bellek, insan kimliğinin temelini oluşturduğundan bellek kaybı, kişilik kaybına eşdeğerdir*” diyor. Sinema Yazarı Tuna Erdem ise “*Blade Runner*” ile ilgili bir yazısında: “*Belleği olmayan bir kişinin kim olduğunu, giderek ne olduğunu bilemeyeceği, dolayısıyla kimlik ve kişiliğin, hatta bizzat insanlığın, hafızasıyla eş anlamlı olduğu düşünülebilir*”(Erdem, 1999: 88) demektedir. “*Ridley Scott, (Blade Runner) filmini tasarlarken, Dick’in romanının dokusu ve temel felsefesini almıştır: İnsan nedir?*” (Somay, 1998: 83).

Bilim Kurgu Filmleri, Robotlar’a önce insani unsurlar yükler, sonra onları mukayese ederek, eksikliklerini vurgular. Bir başka deyişle, bu filmlerde robotlar üzerinden insanı yüceltilmektedirler. Robotların kimlik krizi ise birçok filmin ana konusunu oluşturmuştur. Ana kahramanı Robin Williams tarafından canlandırılan 1991 tarihli “*Bicentennial Man*” ev işlerinde yardımcı olması için geliştirilen ancak ilerleyen dönemde kendi kimliğinin arayışına giren bir robotun Isaac Asimov tarafından kaleme alınan öyküsünden uyarlanmıştır. Konuyla ilgili bir diğer film de, Steven Spielberg’ün kısaca “*A.I.*” olarak adlandırılan “*Artificial Intelligence/Yapay Zeka*” adlı yapıtıdır. Filmde, A.I. insan gibi olabileceğini ispatlamak için yemek yer ve dolayısıyla organlarını zedeler. Robotların, bir diğer eksik yanları da sık sık arızalanmalarındır. ‘Hiçbir şeyin taklidinin orijinali kadar iyi olamayacağına dair’ yaygın inanç, robotların sıkça arızalanarak kontrolden çıkan ve kendilerini tamir edecek kadar bile ‘insiyatife’ sahip olmayan makinalar olarak tasfir edilmelerine yol açmıştır. Kontrolden çıkan Robotlar, Bilim Kurgu’nun başlıca konularından birisini oluştururlar. Michael Crichton’ın 1973 tarihinde yönettiği “*West World*” ve devam filmi

1976 tarihli “*Future World*”, gelecekteki dünyada, bir eğlence merkezinde arızalanarak kontrolden çıkan robotları anlatan filmler arasında özgün örnekler olarak kabul edilebilirler.

“*Suretler*”in ilerleyen dakikalarında, dedektif Greer’in soruşturması sonucu, Dr. Canter’in oğlunun ölümüyle sonuçlanan saldırının esasen Dr. Canter’in kendisini hedef aldığı, ancak, karışıklığın, babasının, oğlunun suretini sık sık kullanmasından doğduğu anlaşılır. Yanlışlıkla Dr. Canter’in oğlunun ölümüne yol açan silahın da aslında Dr. Canter’in kendisi tarafından tasarlandığı ortaya çıkar. Kendi yarattığı robotlu yaşamdan memnun olmayan Dr. Canter, bunun insanca yaşamdan uzak olduğu fikrini benimsemektedir. “*Siberpunk, teknolojinin en önemli iktidar aracı haline geldiği bir dünyada, uçlarda, sistem dışında kalan, teknolojiyi gücü yeniden ele almak için kullanan, otoriteyle arası hiç de iyi olmayan kahramanları anlatıyordu*”(…) *Asıl Kral olan şirketler, ekonomiyi, sağlığı ve en önemlisi gerçekliği istediği gibi yönlendirebiliyordu* (Dosya: *Siberpunk, 2004: 95*). Robotlara karşı olan kültür lideri Zaire Powell’in de aslında VSI şirketinin yarattığı bir robot olduğu ve Dr. Canter’in hizmetinde çalıştığı, arızalandığı zaman anlaşılır. İnsan görünümü robotların saldırı sonucunda içerisindeki makinaların hasar görmesi, “*Terminatör*”den, “*Suretler*”e robotları işleyen hemen her filmin en az bir sahnesinde görüntüde yer alır. Neredeyse türün ikonik unsurlarından birisi olan ve androidin aslında bir insan olmadığı gerçeğini ihbar eden bu unsur, sinemasal anlatının da güzel bir örneğidir.

Filmin son sahnelerinde, Dr. Canter’in bütün suretleri yakarak yok etmesini önlemek için merkezle bağlantıları kesilir. Bir anda, sokaklarda yüzlerce, binlerce suret yere yıkılır. Bu olgu filmde öyle bir şekilde sunulmuştur ki, sekansta, “*ne kadar fazla insan müsfettesinin etrafta dolaştığı*” yönünde felsefik bir göndermenin varlığı tartışılmaz. Filmin sonunda, şehirde yaşayanlar, evlerinden sokaklara akın ederler. Sahne, kimisi pijamayla fırlayan şehir sakinlerinin yeniden insanca bir yaşama başladıklarını vurgular.

SONUÇ

“*Suretler*” filmini Bilim Kurgu Sinemasında Robotların tasfiri bağlamında incelediğimizde, öncelikle, Robot Filmleri’nin, içerdiği unsurların hemen hepsini bünyesinde barındırdığını görürüz. Suretler filminin içerdiği, Bilim Kurgu Sinemasının bu genel karakteristiklerine birkaç örnek verilmesi gerekirse, öncelikle, “*Suretler*”de de, hemen bütün robot filmlerinde olduğu gibi, robotların problem kaynağı oluşlarından söz edilebilir. Robotlar, kendileri suçlu olmasalar da, problemin doğmasında sebep oluşturan etmenlerden birisidirler. Yanı sıra, işlenen gelecek, distopik bir gelecektir. Bir üçüncü unsur, robotların insana benzemeleridir. Bütün Robot filmleriyle benzeşim içeren dördüncü bir unsur ise, robotların arıza yapmaları ve kontrolden çıkmalarıdır. Bununla birlikte, “*Suretler*” birçok açıdan özgündür. Filmdeki robotların, beyin yoluyla uzaktan yönlentilmeleri “*Suretler*”e özgün bir kimlik katar. Esasen, Bilim Kurgu Sineması’nın çok az sayıda ürün verdiği günümüz dünyasında, filmin, türün spesifik bir ekolü olan Robotlarla ilgili oluşunun

kendisini otomatikman özgün kılacağı da bir başka konudur. “*Suretler*”, benzer konuları işleyen Bilim Kurgu filmleri arasında, “*Blade Runner*” gibi, en felsefiklerinden birisidir. Film, günümüz dünyasına, çağdaş düşünce yaşamına göndermelerle doludur. Bilim Kurgu filmlerinin aslında yapıldıkları dönemi işledikleri söylenir. “*Suretler*” de aslında gerçekleştirildiği dönemdeki yani günümüz dünyasındaki birçok olguyu barındırıyor. Filmde, genç bir kızın operatörünün aslında yaşlı ve şişman bir kişi oluşu sanal alemdeki yanıltıcı kimliklere gönderme niteliği taşıırken, suretlerin operatörleriyle benzerlikleri ise, yine sanal alemdeki Avatarlar’ı anımsatan niteliktedir. Sinema’da Kült Film deyimi, üç farklı anlamda kullanılmaktadır. Birincisi, filmin yapıldığı türün en kötü örneğini işaret eder ki, Cüneyt Arkın’ın başrolü oynadığı bilim kurgu filmi “*Dünyaya Düşen Adam*”, bu konuda birçok ankette dünya birincisi seçilmiştir. İkincisi, herhangi bir türün veya anlayışın en önemli filmini, Kült Film tanımlamasının üçüncü kullanımı ise, yapıldığı dönemde önemsenmeyen, az sayıda bir seyirci grubu tarafından izlenip değeri sonradan anlaşılan filmleri işaret eder. Jonathan Mostow’un “*Suretler*” filmi de fikrimizce, bu üçüncü gruba giriyor. Yapıldığı dönemde pek adı geçmeyen film, bizce, zamanla, benzeri filmlerin arasında kült film statüsüne yükselecektir. Filmin, yalnızca izlenebilecek kalitede oluşu, gerek Bruce Willis’in daha önceki Bilim Kurgu filmlerinin, gerekse yönetmeni Jonathan Mostow’un “*Terminatör-3*” filmindeki kalitesine ulaşamadığı bir gerçektir. Ancak, özgün unsurları onu bir üst seviyeye taşımaktadır.

Bilim Kurgu, bilimden hep bir adım ileri oldu. “*Uzay Yolu*” Dizisi’ndeki otomatik olarak açılıp kapanan kapılardan, ilk kez “*Fahrenheit 451*”de gördüğümüz ve bugün Plazma veya LCD adlarıyla piyasada satılan Duvar Televizyonlarına kadar birçok buluş, edebi icatlar arasındadır. Bilim Kurgu Sineması, birçok farklı ekolü bünyesinde barındırdı, örneklerini izleyiciye sundu. “*Suretler*” de, uzaydan gelenler, fütürist, çizgi roman, post apocaliptic, virtual reality, genetik mühendisliği, steam punk, robotların isyanı, zaman makinası gibi konuları işleyen Bilim Kurgu’nun bir başka halkasını oluşturuyor.

KAYNAKÇA

Batukan, C. (2017) ROBO-TİZM, İstanbul: Altıkırkbeş Yayıncılık.

Batur, Y. (1998) Bilimkurgu Sineması’nda Şiddet ve İdeoloji, Ankara: Kitle Yayıncılık.

Boudou, J. (2003) Bilim Kurgu, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Erdem, T. (1999) “Sahi, bu yazının başlığı neydi?”, Sinema Dergisi, İstanbul: Merkez Yayıncılık.

Focus Dergisi (1996) “Ne Olacak Bu Evren’in Hali?”, İstanbul: Gelişim Yayıncılık.

Hürriyet Yayıncılık (2001) “Uzay Mühendisleri Filmden Esinlenmiş”, İstanbul: Hürriyet yayıncılık.

- Moravec, H. (1993) “David Turin’le Söyleşi” Mondo 2000 Dergisi, Milano, Mondo 2000 Publishing.
- Nagendran, A., Steed A., Kelly B., Pan Y. (2015) Symmetric Telepresence Using Robotic Humanoid Surrogates, 2015, Boston: John Wiley & Sons, Ltd.
- Sinema Dergisi (2004) “Dosya: Siberpunk”, İstanbul: Merkez Yayıncılık.
- Somay, B. (1998) “Kağıttan Perdeye”, Sinerama Dergisi, İstanbul: Merkez Yayıncılık.
- Springer, C. (1998) Elektronik Eros, İstanbul: Sarmal Yayınevi.